

УДК 811.111.327

Д. О. Фугалевич,

старший викладач

(Київський національний університет культури і мистецтв)

juliaodour@rambler.ru

ORCID: 0000-0003-1690-8729

ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТАМИ НАПРЯМУ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН НА МАТЕРІАЛІ TED TALK

У статті висвітлено особливості комунікативного навчання та його вплив на сформованість професійної комунікативної компетентності студентами напряму "міжнародних відносин". Описано результати дослідження і доведено ефективність комунікативної методики, підвищення рівня іншомовної комунікативної компетентності студентами напряму "міжнародні відносини" на матеріалі TED talks. Відзначено, що формування професійної комунікативної підготовки здійснювалось на різних етапах реалізації педагогічної системи професійної комунікативної компетентності студентами напряму "міжнародні відносини".

Ключові слова: іншомовна комунікативна компетентність, відеоматеріали, професійна комунікативна підготовка, студенти напряму "міжнародні відносини", TED talk, комунікативні стратегії та тактики.

Вступ. Демократизація і гуманізація усіх сфер життєдіяльності суспільства підтвердили той незаперечний факт, що традиційне уявлення про цілі, зміст і технології професійного навчання студентами напряму "міжнародні відносини" мало відповідають новим вимогам суспільного розвитку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Багато дослідників уявляють комунікативну компетентність у вигляді взаємодіючих і взаємопроникаючих утворень, які в після вузівській діяльності проявляються як педагогічна "майстерність". Однією з ознак сформованості професійної майстерності є індивідуальний стиль діяльності. Формування індивідуального стилю педагогічної діяльності можливе лише на засадах оволодіння професійними знаннями, уміннями і навичками, щоб мати можливість обрати з них ті, які оптимально співпадають з індивідуальними здібностями особистості.

Основи комунікативної компетентності закладаються у процесі навчання і продовжують формуватися упродовж усього професійного життя.

Під комунікативною компетентністю розуміють універсальний інформаційно-енергетичний, змістовно-творчий процес, виділяючи стадії: 1) контакт, 2) бесіда, 3) дискусія, 4) транскомунікація (любов, дружба). Компетентність у сфері професійної педагогічної діяльності є комунікативна гнучкість суб'єкта-педагога, яка виявляється наявністю у арсеналі особистості усіх можливих установок і стратегій, реалізацією обраних дій і психологічних позицій у результаті аналізу і оцінки ситуації, гнучким і адекватним використанням прийомів і технік спілкування.

Сучасні дослідники під комунікативною компетентністю розуміють сукупність її структурних складових (компетенцій): комунікативні і організаційні можливості, здатність до емпатії і рефлексії, до самооцінки і самоконтролю, культури вербальної і невербальної взаємодії.

Мега статі – формування рівня іншомовної комунікативної компетентності в студентів напряму "міжнародні відносини" на матеріалі TED talk. TED talk – це відео, створене з презентацій TED (технології, розваги, дизайн) конференцій чи головних подій, які мали місце у світі. TED talks переважно лімітовані у часі до 18 хвилин, але існують винятки. Продемонструємо TEDx website's вибіркові критерії, які зазначені на сайті: TED шукає на цікавих, харизматичних ораторів, чії промови висвітлюють нові ідеї засновані на реальних фактах і є актуальними для всесвітньої аудиторії. У контексті поглиблення розуміння сутності поняття "комунікативна компетентність" розглядаються такі тлумачення: комунікативна компетентність – уміння встановлювати і підтримувати необхідні контакти з іншими людьми (Г. Данченко, Ю. Жуков, С. Козак, С. Макаренко, Л. Петровська, П. Растенніков, Ю. Рись, В. Степанов, В. Ступницький); це володіння сукупністю певних умінь (Є. Головаха, Т. Ладженська, Є. Мелібруда, Н. Паніна, Р. Парошина, М. Станкін); це знання норм і правил спілкування (А. Козлов, Т. Іванова). Ми розглядаємо комунікативну компетентність як складну інтегративну якість особистості, яка опосередковує професійну діяльність учителя і перекладача, спрямовану на налагодження, підтримку і розвиток ефективної взаємодії зі студентами. Можна сказати, що комунікативна компетентність є і складовою, і базовою характеристикою професійної компетентності залежно від функції, яку реалізовує майбутній дипломат у різних видах діяльності. Це твердження дає нам право розглядати комунікативну компетентність – як професійну комунікативну компетентність студентами напряму міжнародні відносини. Д. Годлевська визначає професійну комунікативну компетентність як комплекс комунікативних знань та мовленнєвих умінь, навичок, як базового компонента, а також прояву емпатії, рефлексії, креативності, оволодіння якими дозволяє майбутньому

фахівцю адекватно користуватися усіма засобами комунікації (як вербальної, так і невербальної) у спілкуванні [1: 10].

Виклад основного матеріалу. Професійна комунікативна компетентність майбутніх студентів напряму міжнародні відносини є професійно-особистісною характеристикою, яка виявляється в характері суб'єктивності студента в навчальній діяльності, забезпечує його готовність і здатність виконувати професійні функції відповідно до поставлених стандартів і вимог; бажання й уміння створювати нову реальність на рівні цілей, змісту технологій, а також розуміння і цілісного бачення майбутнім дипломатом змісту освіти і конкретної ситуації в ньому, як гуманітарного феномена. Усе це забезпечується взаємозв'язком навчально-пізнавальної, науково-дослідницької, практичної діяльності студентів.

Аналіз літератури показав, що формування професійної компетентності досліджували Л. Зеленська, Л. Карпова, Н. Кузьміна, А. Маркова; формуванню окремих аспектів професійної іншомовної компетентності присвятили свої дослідження В. Баркасі, С. Ніколаєва та ін. Результати аналізу психолого-педагогічних досліджень у галузі професійної підготовки фахівця свідчать про наявність різних підходів науковців щодо тлумачення категорії "професійна комунікативна компетентність". Дослідники окреслюють її як характеристики особи, як реалізацію професійних функцій, як сукупність комунікативних, конструктивних, організаторських умінь. Крім того, компетентність розглядається як система рівнів професійної майстерності (О. Савченко). А. Ковалів вважає, що компетентність є перехідним етапом між старанністю і досконалістю. Компетентність розглядають також як поінформованість, обізнаність, авторитетність (О. Мельничук). Окремі науковці (Л. Зеленська, Г. Селевко, А. Хуторська) розглядають ПКК як сукупність ключових, базових і спеціальних компетенцій. Під ключовими компетенціями розуміють загальні компетенції людини, необхідні для соціально-продуктивної діяльності будь-якого сучасного фахівця, а базові – це компетенції у певній професійній діяльності. Спеціальні компетенції забезпечують виконання конкретної педагогічної дії, вирішення конкретної проблеми або професійного завдання.

Вивчення проблеми професійної компетентності показало її неоднозначність у сучасній педагогічній науці. Так, А. Маркова [2] виокремлює певні її види – спеціальну компетентність, соціальну, особистісну та індивідуальну; на думку С. Огарьова, вона включає п'ять компонентів: глибоке розуміння сутності виконуваних завдань і вирішуваних проблем; знання досвіду, який є в певній галузі, активне оволодіння його найкращими досягненнями; уміння обирати засоби і способи дії, адекватні конкретним обставинам місця і часу; почуття відповідальності за досягнуті результати; здатність учитися на помилках і вносити корективи у процес досягнення цілей; І. Колеснікова визначає складові, основними з яких є особистісно-гуманні орієнтації, креативність, рефлексія тощо. Означені підходи дозволяють співвіднести професійну компетентність зі здібностями, уміннями та знаннями, адекватними професійним завданням і достатніми для їх вирішення, що частково співпадає з позицією нашого дослідження.

На думку З. Підручної, формування у студентів ПКК – здатності і готовності здійснювати мовне посередництво на професійному рівні [3: 12].

У контексті поглиблення розуміння сутності поняття "комунікативна компетентність" розглядаються такі тлумачення: комунікативна компетентність – уміння встановлювати і підтримувати необхідні контакти з іншими людьми (Г. Данченко, Ю. Жуков, С. Козак, С. Макаренко, Л. Петровська, П. Растенніков, Ю. Рись, В. Степанов, В. Ступницький); це володіння сукупністю певних умінь (Є. Головаха, Т. Ладиженська, Є. Мелібруда, Н. Паніна, Р. Парошина, М. Станкін); це знання норм і правил спілкування (А. Козлов, Т. Іванова). Ми розглядаємо комунікативну компетентність як складну інтегративну якість особистості, яка опосередковує професійну діяльність майбутнього фахівця, спрямовану на налагодження, підтримку і розвиток ефективної взаємодії з учнями. Можна сказати, що комунікативна компетентність є і складовою, і базовою характеристикою професійної компетентності залежно від функції, яку реалізовує філолог у різних видах діяльності.

Проблема спілкування та комунікативної компетентності є актуальною і займає істотне місце у психологічній науці (Г. Андреєва, О. Бодальов, В. Куніцина, О. Леонтьєв, Б. Ломов, В. Москалець, Р. Немов, Л. Петровська, В. Погольша, Г. Рогова, К. Роджерс, А. Хараш, Є. Цуканова та ін.). В українській психології вагомий внесок у дослідження проблеми спілкування, комунікації зробили Г. Костюк, С. Максименко, В. Семиченко та ін. В. Кан-Калік, С. Максименко, Л. Орбан-Лембрик. Положення про роль спілкування в розвитку вищих психічних функцій, про зв'язок спілкування та спільної діяльності, навчання й виховання розкривають Н. Жинкін, В. Кан-Калік; на проблеми ефективності сучасних педагогічних технологій указували В. Москалець, Т. Щербан та ін. Англійська мова, хоч і не має змоги миттєво змінити мовну картину світу людини, спроможна звільнити її від фіксованих колективних стереотипних і еталонних уявлень про світ і відповідно надати більшої волі, креативності, спонтанності у власному, а не нав'язаному світосприйнятті. Саме індивідуально-творчий підхід до вивчення іноземної мови сприяє особистісному становленню студента та розвитку креативного потенціалу, що слугує ефективному засвоєнню мови, яка вивчається. З психологічного погляду, іноземна

мова здатна нейтралізувати психічні захисти людини, відкриваючи можливість для дослідження і пізнання несвідомих аспектів психіки студента, що сприяє вирішенню його психологічних проблем [4: 14]. В. Куніцина пропонує визначення поняття міжособистісного спілкування як взаємодії між кількома людьми, що здійснюється за допомогою вербальних (мовленнєвих) і невербальних засобів впливу, в результаті якої виникає психологічний контакт і певні відносини між людьми, а також взаємного обміну суб'єктивним досвідом людей, котрі знаходяться у просторовій близькості і мають можливість бачити, чути, торкатися один одного, легко реалізувати зворотний зв'язок. Основними типами комунікації, за Дж. де Віто, є: 1) інтраперсональна (акт інтраперсональної комунікації має місце, коли особа "розмовляє сама з собою": оцінює себе, свої дії та вчинки, аналізує свою поведінку, обґрунтовує прийняті рішення, обдумує наміри); 2) міжособистісна (як взаємодія двох окремих осіб); 3) комунікація в межах малої групи осіб; 4) виголошення промов (як комунікація мовця з аудиторією); 5) медіа-комунікація [5: 3]. Міжособистісне спілкування ґрунтується на використанні моделей та засобів комунікації. Моделі комунікації – це схеми, які відображають процес комунікації. Існують різноманітні типи моделей комунікації. Умовно можемо поділити їх на дві великі групи: загальні та спеціальні. При цьому до загальних можна віднести лінійну, інтерактивну та трансакційну моделі як різні варіанти взаємообміну суб'єктивним досвідом сторін процесу спілкування. Спеціальні моделі ілюструють шляхи розв'язання різних проблем у процесі міжособистісного спілкування. До цієї групи доречно віднести такі моделі, а саме: балансу, налагодження стосунків, формування самоповаги тощо.

Загальні типи моделей комунікації:

– лінійна – представляє комунікацію як дію, у рамках якої відправник кодує ідеї та почуття у певний вид повідомлення і потім відправляє його одержувачу, використовуючи будь-який канал (усне мовлення, жестикуляцію, письмове повідомлення листом, електронне повідомлення та ін.). При цьому партнер тут виступає лише об'єктом впливу.

– інтерактивна модель обов'язковим елементом комунікативного процесу розглядає зворотний зв'язок і круговий характер його реалізації (відправник повідомлення і його одержувач міняються місцями) [5: 22]. Ця модель комунікації досить широко застосовується у процесі проведення практичних занять з іноземної мови у системі вищих навчальних закладів.

– трансакційна розглядає комунікацію як процес одночасного відправлення та отримання повідомлень комунікантами. У кожний конкретний момент ми здатні отримувати і декодувати повідомлення іншої людини, реагувати на її поведінку (міміку, жестикуляцію, тон тощо), у той же час інша людина отримує наші повідомлення і, в свою чергу, реагує на них [5: 22].

Комунікативне спрямування – це спрямування на розмовника, оптимальність навчання з догляду ефективності дії на іншу людину або аудиторію [6: 22–23]. Студенти набувають уміння вільно формулювати свої думки в усній і письмовій формі, користуючись необхідними мовними засобами, що відповідають цілям, змісту мовлення і умовам спілкування, що сприяє розвитку мислення студентів, їхнього образного, емоційного мовлення, осмисленню значення мови як засобу спілкування і розуміння навколишнього світу. Велика увага надається створенню комунікативної атмосфери. Викладач стає стратегом, який реалізує концепцію підручників, доповнюючи їх комунікативними матеріалами. Він організовує іншомовне спілкування, дає час на роздум, не вимагаючи моментальної відповіді, здійснює гнучку корекцію помилок та ін. [7: 8].

За умов комунікативного спрямування навчання активізується формування усіх видів мовленнєвої діяльності. Комунікативно-орієнтоване навчання іноземної мови як засобу міжкультурного спілкування тісно взаємопов'язане з інтенсивним використанням її як інструмента пізнання:

- світової культури, національних культур і соціальних субкультур народів країн, мови яких вивчаються, і їх відображення в образі й стилі життя людей;
- духовної спадщини країн і народів, загальнолюдських цінностей;
- їх історико-культурної пам'яті;
- способу досягнення міжкультурного взаєморозуміння [7: 8].

Суттєвий вплив на ефективність процесу спілкування, окрім особистісних якостей учасників (здатків, здібностей, темпераменту, характеру, знань, умінь, навичок, рівня освіти та культури, життєвого досвіду, толерантності, мотивації, спілкування тощо) і характеру міжособистісних стосунків, мають різні "шуми" та "бар'єри" у спілкуванні. Згадані чинники можуть бути представлені фізичними або психологічними (соціальними, гностичними) перешкодами, що з'являються у процесі декодування повідомлень. Своєчасне виявлення подібних бар'єрів, а також формування у студентів практичних умінь і навичок міжособистісного спілкування сприятимуть покращенню якості спілкування, розвитку його гнучкості, максимальному врахуванню і задоволенню потреб та інтересів інших людей, підвищенню ефективності й результативності навчального процесу. Особливого значення тут набувають потреби особистості в довірливому спілкуванні (афіліації), милосерді та підтримці (альтруїзмі) як найважливіші людські потреби, що реалізуються в спілкуванні (III-IV рівні моделі ієрархії потреб за А. Маслоу).

Комунікативний підхід передбачає органічне поєднання свідомих і підсвідомих компонентів у процесі навчання іноземної мови, тобто засвоєння правил оперування іншомовними моделями відбувається одночасно з оволодінням їх комунікативно-мовленнєвою функцією [7: 7].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, посилення комунікативного спрямування навчання іноземної мови, тобто наближення до реального процесу спілкування можливе за умови залучення аудіовізуальних засобів у навчальному процесі, власне створення автентичної атмосфери на заняттях підвищить рівень комунікативної компетентності студентів. Перспективи подальших досліджень вбачаються у спробі наблизити процес навчання за характером до процесу комунікації у реальному мовному середовищі, повній імітації та наслідування патернів мовлення носіїв мови, що уможливить змінити і систему навчання в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Годлевська Д. М. Формування професійної комунікативної компетентності майбутніх соціальних працівників в умовах педагогічного університету [Текст] : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05 / Діана Михайлівна Годлевська; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К., 2007. – 21 с.
2. Маркова А. К. Мотивация учения и ее воспитание у школьников / А. К. Маркова. – М., 1983.
3. Підручна З. Ф. Формування професійної комунікативної компетентності майбутніх перекладачів у процесі фахової підготовки : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / З. Ф. Підручна. Тернопіль : Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, 2008. – 20 с.
4. Ніким не розгадані істини (матеріали впровадження особистісно-креативного підходу при навчанні студентів іноземної мови) / В. Маренич (гол. ред.). – Черкаси : Черкаський УНТЕУ, 2003. – 88 с.
5. Взаємозв'язок когнітивних та особистісних чинників у розвитку обдарованості : [монографія] / [Р. О. Семенова, Д. К. Корольов, М. О. Мельник, О. С. Нечаєв]. – К. : Педагогічна думка, 2008. – 144 с.
6. Белянкі Д. С. Отечественная петрография и Ф. Ю. Левинсон-Лессинг [Текст] / Д. С. Белянкі. – М. : "Изв. АН СССР. – Серия геологическая", 1949. – 234 с.
7. Зубенко А. С. Взаимодействие личностной и социальной идентичности (социально-философский анализ) [Текст] : дис. ... канд. филос. наук : 09.00.03 / Алла Сергеевна Зубенко ; Харьковский национальный автомобильно-дорожный ун-т. – Харьков, 2005. – 197 с.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Hodlevska D. M. Formuvannia profesiinoi komunikativnoi kompetentnosti maibutnikh sotsial'nykh pratsivnykiv v umovakh pedahohichnoho universytetu [Formation of Future Social Workers' Professional Communicative Competence in the Conditions of Pedagogical University] [Tekst] : avtoref. dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.05 / Diana Mykhailivna Hodlevska ; Nats. ped. un-t im. M. P. Drahomanova. – K., 2007. – 21 s.
2. Markova A. K. Motivatsiia ucheniia i yeio vospitaniie u shkol'nikov [Motivation of Learning and Its Upbringing among Schoolchildren] / A. K. Markova. – M., 1983.
3. Pidruchna Z. F. Formuvannia profesiinoi komunikativnoi kompetentnosti maibutnikh perekkladachiv u protsesi fakhovoi pidhotovky [The Future Interpreters' Professional Communicative Competence Formation in the Professional Training Process] : avtoref. dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.04 / Z. F. Pidruchna. Ternopil' : Ternopil's'kyi natsional'nyi pedahohichnyi universytet imeni Volodymyra Hnatiuka, 2008. – 20 s.
4. Nikym ne rozhadani istyny (materialy vprovadzhennia osobystisno-kreatyvnoho pidkhotu pry navchanni studentiv inozemnoi movy) [Unsolved Truth] / V. Marenych (hol. red.). – Cherkasy : Cherkas'kyi UNTEU, 2003. – 88 s.
5. Vzaemozv'iazok kognityvnykh ta osobystisnykh chynnykiv u rozvytku obdarovanosti [Interrelation of Cognitive and Personal Factors in Elaboration of Cleverness] : [monohrafiia] / [R. O. Semenova, D. K. Koroliiov, M. O. Mel'nyk, O. S. Nechaiev]. – K. : Pedahohichna dumka, 2008. – 144 s.
6. Beliankin D. S. Otechestvennaia petrografiia i F. Yu. Levinson-Lessinh [Native Petrography and F. Yu. Levinson-Lessinh] [Tekst] / D. S. Beliankin. – M. : "Izv. AN SSSR. – Seriiia geologicheskaiia", 1949. – 234 s.
7. Zubenko A. S. Vzaemodeistviie lichnostei i sotsial'noi identichnosti (sotsial'no-filosofskii analiz) [Interaction of the Personality and Social Identity (Social and Philosophical Analysis)] [Tekst] : dis. ... kand. fil. nauk : 09.00.03 / Alla Sergeievna Zubenko ; Khar'kovskii natsional'nyi avtomobil'no-dorozhnyi un-t. – Kharkov, 2005. – 197 s.

Фугалевич Д. О. Повышение уровня иноязычной коммуникативной компетентности студентов направления международных отношений на материале TED Talk.

В статье описано особенности коммуникативного обучения и его влияние на формирование профессиональной коммуникативной компетентности студентами специальности "международные отношения". Описано результаты исследования и доказано эффективность коммуникативной методики, повышения уровня иностранной коммуникативной компетентности студентами специальности международные отношения на материале TED talks. Отмечено, что формирование профессиональной коммуникативной подготовки производилось на всех этапах реализации педагогической системы профессиональной коммуникативной компетентности студентами направления международные отношения.

Ключевые слова: иностранная коммуникативная компетентность, видеоматериалы, профессиональная коммуникативная подготовка, студенты подготовки "международные отношения", TED talks, коммуникативные стратегии и тактики.

Fugalevych D. O. Raising the Level of Students' Foreign Communicative Competence in the Field of International Relations on the Material of Ted Talk.

The specific of the communicative approach is highlighted and its influence on the professional communicative competence of international relations students. The results of the research are described, and it is proved the effectiveness of communicative techniques, improving the level of foreign communicative competence of the students of international relations based on TED talk materials. It is mentioned that the formation of a professional communicative preparation was provided on the different stages of the professional communicative competence approbation of students of international relations. The TED talk video is created from TED presentation (technology, entertainment, design) conferences or important events which took place in the world. TED talks are mostly limited till 18 minutes but there are exceptions. TEDx website's explanation of selection criteria: TED looks for engaging, charismatic speakers whose talks expose new ideas that are supported by concrete evidence and are relevant to a broad, international audience. The first TED conference was in 1984; the conference has been held annually since 1990. Over the years, presenters of TED talks have included Al Gore, Bill Clinton, Bill Gates, Bono, Jane Goodall, Malcolm Gladwell, Gordon Brown, Richard Dawkins, Mike Rowe, Larry Page, Sergey Brin and Vint Cerf. So, the intensive communicative approach in teaching English is of great value and has great retrospect into the future, which allows the real and natural communicative process and approaching to the foreign communicative environment on condition of realization the system of communicative preparation by means of audiovisual resources in educational process, creating the authentic atmosphere.

Key words: foreign communicative competence, video resources, professional communicative preparation, "international relation" students, TED talk, communicative strategies and tactics.